

ПОДІЯ

Ніжинські Богомольці

У Ніжині на вулиці Воздвиженській, яка веде до храму Воздвиження Чесного Хреста, є будинок, що вирізняється своїм виглядом поміж сусідів. Одноповерховий, з фасадом, що, за переказом старожилів, прикрашали дві дерев'яні колони з двома крильми-прибудовами. Тепер це приватне житло. Із 1940 року там розміщувалася служба ветлабораторії з тригектарною присадибною ділянкою. Працівники цієї служби розповідали мені про липову альтанку й бузкову алею й про якихось дворян, які всім цим володіли до революції. І тільки меморіальна дошка повідомляє, що тут з 1894 до 1906 рік жив Герой Соціалістичної Праці, академік Олександр Олександрович Богомольць (1881–1946 рр.)

Дошку встановила радянська влада 1981 року з нагоди столітнього ювілею вченого-патофізіолога, який хоча був і безпартійним, але внесок його в науку не можна було не помітити й не оцінити. І музейні фонди, й інвентарна книга на цю будівлю вперто мовчать про ніжинське коріння Олександра Богомольця, про його приналежність до однієї з найцікавіших і маловивчених дворянських родин Ніжина. Так відбувалося тому, що наша так звана новітня історія намагалася відлучити нас від нашої родової пам'яті. І росли ми, як біблійське насіння кинуте на камінь: наша віра не проростала в землю, не врожайлась добрим колосом, а змінювалася навіть від легенького вітру.

Здається мені, що наукові здобутки академіка Богомольця в його духовній близькості зі своїм родоводом через батька Олександра Михайловича Богомольця. У згадках він називає його вчителем, найкращим другом,

високоосвіченою та дуже справедливою людиною. Їх зближувало і разом пережите горе: смерть матері Софії Миколаївни Богомольця-Прісецької. Народившись у Лук'янівській в'язниці, де народоволка чекала присуду Київського військово-окружного суду, Олександр побачив маму вперше на Карийській каторзі вже десятирічним хлопчиком. Там вони з батьком її й поховали. Саме батько привіз Сашка в Ніжин до діда Михайла Федоровича. В очах сина Олександр Михайлович бачив дружину, яка любила і цю альтанку, і ці бузки недалеко від Графського саду.

У грудні 1893 року дворянин Олександр Михайлович Богомольць подає прохання завідувачу Гімназії при Історико-філологічному інституті князя Безбородька про прийняття сина Олександра в другий клас, який до цього

навчався вдома. Свідectво вказує на те, що за час навчання з січня по червень 1894 року Олександр Богомольць, син дворянина, православного віросповідання, поведінку мав відмінну й лише одну четвірку з малювання. Річні екзамени із Закону Божого, російської і слов'янської мов, латині, арифметики, математичної географії, французької мови склав на «відмінно». Був нагороджений похвальним листом і книжкою Тургенєва «Записки мисливця».

Яким був Ніжин за тих часів? 1894 року тут створюється Історико-філологічне товариство, третє в Російській імперії. Видатні професори: М. М. Бережков, І. Г. Турцевич, В. К. Піскорський, В. І. Резанов випускали наукові збірники, виступали з публічними лекціями, пропагували наукові ідеї, що й сьогодні залишаються актуальними. Це було справді інтелектуальне середовище, що наснажувало і студентів, і учнів гімназії.

У Ніжині діяло музично-драматичне товариство, очолюване Ф. Д. Проценком. Воно об'єднувало всі аматорські сили Ніжина. У будинку Товариства збирався хор, симфонічний оркестр, дві драматичні секції: російська й українська, а також літературна й музична. На запрошення товариства тут виступали Марія Заньковецька з Миколою Садовським, хорово-капела Кошиця з Київського університету. Студенти та гімназисти відвідували ці вистави. Імовірно, їх дивилися й Олександр Богомольць із сином. У спогадах Г. Дядюші читаємо, що родини Адамовських і Богомольців дружили ще з початку XIX століття. Батько академіка був у дружніх стосунках з актрисою і її матір'ю Марією Василівною,

їх близько знав і Олександр Олександрович. Про дружні взаємини тіток Богомольця Марії і Єлизавети свідчать листи, що зберігаються у фондах музею Марії Заньковецької в Києві. А двоюрідна сестра Богомольця – Наталія Лазурська була задушевною подругою актриси, про що розповідають матеріали фондів. В архіві актриси зберігається також кілька новорічних листівок від Богомольців. Дві від дружини Олександра Олександровича (1910, 1912 або 1914 рр.) й одна від самого майбутнього академіка. У спогадах Дядюші читаємо, що, будучи вже президентом АН України, він «не забував Марію Костянтинівну і, незважаючи на велику зайнятість науковою, організаційною і громадською діяльністю, відвідував її».

Справа гімназиста Богомольця вказує на те, що батько перевів його вчитися в Кишинівську першу гімназію, туди були переслані метрична довідка сина й довідка про дворянське походження батька. Можемо припустити, що Сашко повертався в Ніжин разом з батьком у 1901, 1902 роках. Олександр Михайлович жив тоді під наглядом поліції. Лише 12 листопада 1902 року нагляд було припинено. Та після подій 1905 року Ніжинська земська управа отримує розпорядження губернатора про обов'язкову підписку осіб, які користуються правами державної служби, про їхню непричетність до політичних організацій протизаконного характеру. У списку тих, хто відмовився підписувати таку заяву станом на 24 листопада 1906 року, знаходимо й прізвище лікаря з Талалаївки Олександра Михайловича Богомольця.

Олександр Михайлович Богомолец і його дружина Софія Миколаївна Прісецька, народившись у 50-х роках XIX століття, належали до нового покоління молодих людей, чие розуміння історичного становища й обов'язку дворян відрізнялося від розуміння їхніх батьків. Титулярний радник Федір Євстафійович, котрий служив по виборах дворянства Остерського повіту депутатом Чернігівського Дворянського депутатського зібрання й був нагороджений орденом Святого Володимира II ступеня, пишалися своїм «благородним сословієм» і предком своїм військовим товаришем Євстафієм Петровичем Богомольцем. Саме від нього успадкували герб. Найпередовіший і найосвіченіший клас російського суспільства, за висловом Милорадовича, своє покликання вбачав насамперед у служінні монарху. Конфлікт батьків і дітей дворян яскраво виразив письменник Володимир Дрозд у вислові Софії Прісецької своєму батькові, відставному поручнику. «Коли серед мільйонів сліпих рабів з'являється купка зрячих, здатних на самостійний критичний погляд довкола, здатних пожертвувати життям, щоб відстояти право народу на фізичний і розумовий розвиток у країні, де критика давно змовкла, наука похована, а філософія пішла в утриманки, їхня зрячість для обивателя здається злочинною, гріховною і задля власного спокою він перший волає до власть імущих: «Скоріше на вогнище їх!».

Із 36 років життя прихильниця мудрості Софія 11 років провела на каторзі. Двадцятирічною дівчиною брала участь у «ходінні в народ», поширювала прокламації, що закликали до боротьби проти наявного ладу. Її переконання поділяв чоловік, випускник медичного факультету Київського університету. Він вбачав своє служіння народу в просвітницькій діяльності та в безпосередній лікарській роботі. Просвітницьку місію взяли на себе й

сестри Олександра Михайловича Богомольця Єлизавета і Марія. Спогади різних людей називають то одну, то іншу засновницями в Ніжині жіночого пансіону. На вулиці Воздвиженській, біля церкви, бачимо поховання з білого каменю. Хрест на ньому не вцілів, але зберігся напис у розгорнутій книзі: «Нет больше той любви, как если кто положит душу свою за друзей своих». «Мария Михайловна Богомолец. Род. февраля 1843 года. Умерла 22 октября 1906 года». А з іншого боку читаємо: «Без ропота крест свой, родная, до самой могилы неслла. Любовью и лаской всех грела. Душу свою тем самым спасла». Дай, Боже, кожному з нас залишити про себе таку пам'ять.

Поховання це недалеко від дому Богомольців. Очевидно, родина відвідувала саме Хрестовоздвиженський храм. Перший, дерев'яний, на цьому місці з'явився ще 1694 року. Наприкінці XVIII століття будується новий, кам'яний. Історія його зведення пов'язана з іменем одного з останніх полковників Ніжинського козацького полку Петра Івановича Розумовського, який був двоюрідним небожем останнього українського гетьмана Кирила Розумовського. На посаді ніжинського полковника Петро Розумовський пробув недовго, 1771 року передчасно помер.

Невтішна вдова, Пелагея Сулима, вирішила поховати чоловіка в церкві на Магерках. А на спокій його душі пожертвувала кошти на будівництво кам'яного храму. Його освятили 1775 року. А 1792 він став усипальницею і для Пелагеї Розумовської.

Поховання, архітектурні пам'ятки, документи свідчать про добрий спадок родини Богомольців, що укорінює нас у власну історію.

1996 року в Ніжин вперше приїхала правнучка академіка Ольга Богомолец з сином Андрієм. Відома науковиця, лікарка-дерматологиня, а ще й українська співачка та політикиня тихо ступала вулицями й доріжками, що торували її предки. Молилася в старовинних соборах, знімала на відео давній дворянський дім, парк і говорила про велику відповідальність перед історією свого роду.

А 24 травня 2025 року, у день народження Олександра Богомольця, уже докторка медичних наук, професорка, заслужена лікарка України, головна лікарка Інституту дерматології й косметології докторки Богомолец, приїхала до нас з донькою Софією, майбутнього медикинею, на відкриття оновленої меморіальної дошки. Її запросив ініціатор події, лікар-кардіолог Михайло Колотило. Наш земляк уперше дізнався про видатного вченого, про його родові зв'язки з Ніжином, навчаючись в Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця. Порадившись з музейними краєзнавцями, фінансував виготовлення нової дошки, у тексті якої вказав на наукові й організаторські заслуги Президента Академії наук України, а не на його радянську приналежність. У заході взяли участь науковці, журналісти, небайдужі містяни. Їх привітали заступниця міського голови Ірина Грозенко, ректор Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Олександр Самойленко.

Подія є дуже актуальною сьогодні, коли російські окупанти намагаються завоювати наші географічні та духовні території, присвоюючи імена й заслуги видатних українців.

Надія ОНИЩЕНКО

Тексти, народжені в окопах

Товариство української культури в Угорщині впродовж останніх трьох десятиліть активно працює над поширенням і популяризацією української книги в усьому світі. Зокрема, з 1995 року та донині Товариство видає українськомовний часопис «Громада».

Про друк і промоцію української книги, творів сучасних українських авторів і класиків, збереження мови й культури в Угорщині та їхню роль під час війни Укрінформу розповіла засновниця та очільниця Фондації української книги в Угорщині UNABOOK, членкиня Товариства української культури в Угорщині Уляна Княгиницька.

П'ять років тому в Угорщині для читачів із важкими порушеннями зору Уляна Княгиницька заснувала міжнародний проект «Відчути слово». У його межах шрифтом Брайля було видано кілька книжок, зокрема «Казковий дивосвіт», «Білоруські казки» та збірку найкращих творів Лесі Українки «За правду, браття, єднаймося щиро...».

Назву проекту запропонував український дитячий письменник Володимир Вакуленко-К, якого 2022 року вбили російські військові під час окупації Ізюму на Харківщині.

«Володимир Вакуленко не лише дав назву проекту, а й став для мене вчителем і наставником. Його робота назавжди залишиться частиною видавничої діяльності української громади в Угорщині», – каже Уляна Княгиницька.

Першою інклюзивною українськомовною збіркою, надрукованою шрифтом Брайля наприкінці 2020 року, стала книга «Казковий дивосвіт». Вона вийшла в межах ще одного міжнародного проекту, заснованого Уляною Княгиницькою – «Дитяча українська казка XXI століття».

«Видані в Угорщині книжки шрифтом Брайля вже здобули низку відзнак, – розповіла Уляна Княгиницька. – Це наша особлива гордість, результат командної роботи, заслуга однодумців, спонсорів і партнерів, зокрема Володимира Вакуленка-К і Михайла Жайворона».

2021 року в Будапешті побачила світ ювілейна літературно-художня збірка «Апостоли свободи» у двох томах, до якої увійшли поезії Тараса Шевченка та Шандора Петефі. За словами Княгиницької, це видання стало історичною подією для української громади Угорщини, а його вихід приурочили до 30-річчя Незалежності України. Книга містить дві портретні ілюстрації, графічні зображення для читачів із порушенням зору, а також рельєфну крапкову ілюстрацію для незрячих, що дає змогу сприймати творчість національних поетів України та Угорщини на тактильному рівні.

Двотомна збірка «Апостоли Свободи» 2023 року здобула гран-прі Міжнародного конкурсу «Шевченко єднає народи». Нагороду вручила засновниця та голова конкурсу, народна артистка України Галина Яблонська.

2021 року також вийшло друком авторське видання Уляни Княгиницької шрифтом Брайля – «Базиліка Святого Іштвана», присвячене 52-му Всесвітньому Євхаристійному конгресу. «Це не просто путівник, а справжній витвір мистецтва. Не кожен може

подорожувати, не кожен може зберегти в пам'яті враження мандрівника, – розповідає авторка. – Книга містить рельєфну крапкову ілюстрацію, яка дає змогу незрячим читачам «доторкнутися» до цього архітектурного шедевра». 2023 року в межах міжнародного проєкту «Feel Europe українською» UNABOOK видала шрифтом Брайля двотомник поезій Михайла Жайворона: «Чорнобильський вузол: розпад атома» та «Чорнобильський вузол: розпад імперії». Перший том містить вірші, присвячені споминам про Чорнобиль, написані автором як учасником ліквідації аварії 1986 року. Другий том – поезії, створені під час російсько-української війни. Двотомник поезій Михайла Жайворона став переможцем конкурсу «Краща книга року» в номінації «Гран-прі» на теренах Житомирської області.

Того ж року Фондація «UNABOOK» випустила ще одне літературно-інклюзивне видання – повість Еліни Заржицької

«Три сходинки Голодомору», присвячену 90-м роковинам трагедії. Книга розповідає про дітей, які пережили Голодомор, а її художнє оформлення створили вихованці Дніпропетровського обласного дитячо-юнацького кіноцентру «Веснянка». Видання також має аудіоверсію.

«Три сходинки Голодомору» шрифтом Брайля висунуто на конкурс до Міжнародної ради з питань дитячої та юнацької книги (IBBY) у номінації «IBBY: колекція книжок для молодих людей з інвалідностями». Наразі очікується рішення журі.

Уверсенні 2024 року Фондація «UNABOOK» успішно завершила роботу над одним із ключових видавничих проєктів – двомовною антологією «Поетична вАрта. Українська

поезія спротиву». Видання вийшло друком в Угорщині та було презентоване читачам на 29-му Будапештському книжковому фестивалі. «Видавцем антології є наша Фондація, а я особисто керувала проєктом», – розповіла Уляна Княгиницька. Упорядником видання є поет, журналіст і громадський діяч Михайло Жайворон, а передмову написав письменник, член британського ПЕН-клубу Ігор Павлюк. До антології увійшли твори сучасних українських поетів разом із їхніми творчими біографіями. Переклад угорською здійснила Тімеа Тімко, а на обкладинці розмістили зображення з картини «Україна у війні» художника Олега Шупляка. Серед авторів антології – Анна Багряна, Юлія Бережко-Камінська, Любов Голота, Ірина Зелененька, Анатолій Кичинський, Василь Клічак, Наталія Ковалик, Юрій Ковалів, Світлана Короненко, Віктор Крупка, Василь Кузан, Сергій Лазо, Петро Мага, Тетяна Пишнюк, Тanya П'янькова, Артем Сенчило, Михайло Сидоржевський, Богдан Томенчук, Наталка Фурса, Наталя Шевченко, Євгенія Юрченко та інші.

«Працюючи над цим виданням, ми прагнули ознайомити угорських читачів із сучасною українською поезією, новими іменами та водночас передати біль, страждання й боротьбу українського народу за свободу та незалежність, за своє існування», – зазначила Уляна Княгиницька.

Антологію високо оцінили «Українська літературна газета», «Буквоїд», Інститут літератури імені Тараса Шевченка, Уповноважений із захисту державної мови Тарас Кремень. У збірнику

Уляна Княгиницька

об'єднані спільною метою – збереження і поширення українського слова за межами Батьківщини. «Ця діяльність потребує постійної підтримки та співпраці, – наголосила Уляна Княгиницька. – Тому закликаю всіх охочих долучитися до нашої справи. Лише разом ми зможемо досягти значних результатів і зробити свій внесок у спільну перемогу.

Український культурний простір функціонує й надалі, але війна, безумовно, трансформує його. З'являються нові проекти та програми, спрямовані на підтримку біженців, які були змушені залишити свої домівки. Змінилася й тематика багатьох заходів: українська громада в Угорщині проводить мітинги на підтримку України, організовує ходи солідарності, вшанування Героїв та інші акції.

«Тематика наших видань також зазнала змін, – зазначає Уляна Княгиницька. – Дедалі частіше автори пишуть про війну, боротьбу за свободу, власний досвід переживання воєнних подій. І ми не можемо залишатися осторонь цього процесу». Княгиницька наголошує: «Українська книга відіграє ключову роль у житті діаспори, збереженні національної ідентичності та залученні молодого покоління до читання. Українська література – це не лише джерело знань, а й фундамент національної свідомості, той стрижень, що підтримує дух громади за межами України. Саме тому діяльність Фондації UNABOOK зосереджена на виданні, поширенні та промоції українських книг, зокрема інклюзивних видань, а також популяризації як сучасних українських авторів, так і класиків».

За її словами, в українській громаді Угорщини діють потужні товариства, які добре усвідомлюють значення книги та докладають зусиль для її поширення. Так, Товариство української культури в Угорщині заснувало першу українську бібліотеку імені Маркіяна Шашкевича, книжковий фонд якої налі-

чує 5000 примірників і постійно поповнюється. Українська асоціація «Єдність» організовує музично-літературні вечори, заснувала читачський клуб і навіть відкрила сучасну бібліотеку на колесах.

Активну участь у підтримці української книги бере й Посольство України в Угорщині. У межах проекту Першої леді України Олени Зеленської «Українська книжкова полицка» диппредставництво передало Столичній бібліотеці Будапешта понад 350 книжок для дітей і дорослих. Окрім того, Державна бібліотека іноземної літератури в Будапешті вже має у своєму фонді понад 4000 українськомовних видань. У цій же бібліотеці команда UNABOOK започаткувала «Полицю української книги Брайлем», яка має унікальну колекцію українськомовних книг шрифтом Брайля і є наразі єдиною державною бібліотекою в Угорщині, де вже налічується понад пів сотні літературно-інклюзивних видань.

«Тож ми не лише належно оцінюємо роль літератури в житті української громади, а й робимо все можливе, щоб посилити її вплив і значення», – підкреслила видавчиня.

Попри всі виклики, що супроводжують книговидавничу справу за кордоном, українські активісти докладають максимум зусиль для збереження мови та культури. Головна мета – не лише випуск книг, а й формування сталого українського культурного простору. «Мрію, щоб українська мова лунала завжди і всюди, адже доки живе мова – живе нація. Одне посіяне зерно дає вісім паростків, а з восьми зернин проростає ціле українське поле. І я мрію, щоб воно колосилося під мирним, переможним небом України. Працюймо, єднаймося і йдемо до Перемоги разом!», – закликає Уляна Княгиницька.

Андрій ПЕТРИНСЬКИЙ

ГУЦУЛКА КСЕНЯ: ВИТИНАНКИ ДОЛІ

Камерний концерт-виставка зібрав у музичній вітальні Гоголівського вишу любителів високого мистецтва: викладачів і студентів, співробітників та небайдужих ніжинців, котрі в напружені воєнні часи знаходять тут психоемоційну підтримку.

Пісня-танго «Гуцулка Ксеня», написана 1933 року, є частиною саундтреку кінострічки «Кіборги» (2017) режисера Ахтема Сеїтаблаєва. На основі лібрето з оперети знятий 2019 року фільм-мюзикл «Гуцулка Ксеня» режисеркою Оленою Дем'яненко. Пісню співають кияни в підземках, куди ховаються під час рашистських нальотів.

Її автор, основоположник української модерної оперети Ярослав Барнич, композитор, скрипаль і диригент, помер 1 червня 1967 року в американському Клівленді. Це сталося через рік після урочистого відзначення його мистецької діяльності за 70 років насиченого творчого життя. У радянській Україні його творчість приписували іншим авторам, аби поширювати ліричні українські пісні поза забороною комітету державної безпеки.

Пісні й дуети з «Гуцулки Ксені» вперше виконували вихованці класу заслуженої працівниці культури України, доцентки Алли Хоменко Ярослав Йотка, Дмитро Бутрей, Олена

Анастасія Люлько та Ярослав Йотка

Нестеренко, Тетяна Ступак, В'ячеслав Кланюк, Світлана Сукачова, Анастасія Люлько, Марина Денисенко. Їх підтримали концертмейстерки Галина Брюзгіна, Ліна Чмелик, Алла Кульбака, викладач Валерій Курсон. Прозвучали також пісні ще одного композитора-емігранта Богдана Весоловського. Почуте дуже різнилося від легкого жанру російської попси – «блатняка» й «шансону», котрим разом з мовною русифікацією намагалася нас «обидлювати» культура сусіднього народу.

«Гуцулка Ксеня» сьогодні ідентифікує українців як націю у всьому світі. Вона надихнула на створення витинанок молоді Євгенію Липовецьку, котра вдало декорувала концерт.

Надія ОНИЩЕНКО

З когорти просвітян...

14 травня нинішнього року в Гоголівській аудиторії старого корпусу університету відбулася презентація книги відомого в Поліському краї мецената, підприємця, просвітянина, директора Благодійного фонду «Ніжень» Миколи Пантелійовича Шкурка «На шляху державотворення».

Захід зібрав численних друзів автора, містян, які знають його як активного громадського діяча, а також викладачів та студентів факультету філології, історії та юридично-правознавчих дисциплін Ніжинського держуніверситету.

Модераторка заходу, провідна бібліотекарка сектору обслуговування Юлія Рожок, привітала всіх учасників зі святом книги та запросила до вітального слова ректора Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, заслуженого працівника освіти України, доцента Олександра Самойленка, який привітав автора з вагомим творчим доробком і відзначив, що такі видання нині на часі, бо вони формують духовні орієнтири молодого покоління держави.

А далі до слова запросили автора, який коротко розповів про свій життєвий та творчий шлях, про свою громадську діяльність, про зародження в Ніжині осередку Народного Руху України, про свою діяльність у Ніжинському міському об'єднанні ГО ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка, про Благодійний фонд «Ніжень» і Асоціацію «Об'єднання підприємств Ніжинщини». Саме досвід роботи в цих громадських організаціях та об'єднаннях і дав змогу зробити ті висновки та узагальнення, які лягли в основу книги.

А далі мовилося про книгу... Автор зізнався, що працював над нею протягом 2024 року, що вона доволі цікава за своєю структурною побудовою. Книга вмістила 134 статті, які автор розмежував у 9 розділів: «Духовність», «Мова», «Історія», «Ніжинознавство», «Просвіта», «Суспільство», «Політика», «Економіка», «Агробізнес». Загальний обсяг становить 455 сторінок, іменний покажчик налічує 400 імен. Книга містить ще два додаткові розділи: «Коментарі» (уміщено 182) та «Вислови».

Видання «На шляху державотворення» призначене для тих, хто вірить у майбутню велич Української нації та її державності і готовий докладати зусилля для цього. Хоча автор не вважає себе професійним письменником, йому вдалося донести важливі ідеї до української громадськості через власні спостереження, роздуми та аналіз історичних подій.

Своїми думками про книгу поділилися: автор передмови, кандидат філологічних наук Ігор Бурковський (Київ); товариш, краєзнавець Сергій Коваленко (Ніжин); депутат Чернігівської обласної ради, підприємець Ігор Шалай (Ніжин); настоятель Покровського храму в Ніжині, протоієрей Михайло Якубів; історик, співробітник Інституту стратегічних досліджень Володимир Бичик (Київ). На завершення заходу учасники отримали в дарунок нову книгу від автора, а також мали можливість зробити спільне фото на згадку.

Олександр ЗАБАРНИЙ

Сільва українською

Гості віденського салону в залі Гоголівського корпусу університету вітали одне одного, пліткували і співали українською мовою. Сільва, Джудітта, Містер Ікс, Теодо-

ра, котрих ми завжди чули в російськомовному перекладі, вражали нас українською милозвучністю й глибиною справжніх почуттів. Виконавці-вокалісти: Тетяна Ступак, Анастасія Люлько, Дмитро Бутрей, Борис Яременко, Олена Нестеренко, Ярослав Йотка, Світлана Сукачова, В'ячеслав Кланюк у музичній стихії Імре Кальмана, Джакомо Россіні, Чезаре Біксіо, Франца Легара, Йоганна Штрауса, Станіслава Гастальдона, Лео Деліба почувалися вільно й органічно, завдяки рідній мові.

Вони успішно звітували перед наставницями: заслуженою працівницею культури України, доценткою Аллою Хоменко і провідною концертмейстеркою Галиною Брюзгіною, продовжуючи вокальні традиції Ніжинської вищої школи. Саме таку високу оцінку поставили їм глядачі разом з ректором Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Олександром Самойленком.

Надія ОНИЩЕНКО

Наш надійний щит

У Національному університеті «Львівська політехніка» в змішаному форматі відбулася Міжнародна науково-практична конференція «Українці Балтії: інтеграція і громадотворення», організатором якої був Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою (МІОК) у партнерстві з VUIAS.

До участі в події зареєструвалося понад 100 осіб із 22 країн світу та України.

Конференцію відкрила професорка **Наталія Чухрай**, д. е. н., проректорка з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків Національного університету «Львівська політехніка». Вона зазначила, що повномасштабна війна росії проти України призвела до безпрецедентної хвилі вимушеної міграції, коли мільйони наших співвітчизників знайшли прихисток за кордоном, зокрема і в країнах Балтії. Тож усвідомлюючи важливість підтримки цієї категорії наших співгромадян та зміцнення зв'язків зі світовим українством, університет уже традиційно став платформою для обговорення актуальних питань, пов'язаних із міграційними процесами, а конференція, яку організував МІОК, є черговим підтвердженням цієї важливої місії.

Наталія Чухрай висловила переконаність, що обговорення таких питань як формування української громади в країнах Балтії, особливості нових громадських організацій воєнних мігрантів і форми вияву їхнього активізму сприятиме глибшому розумінню ситуації та пошуку ефективних шляхів підтримки наших співвітчизників у цьому регіоні. Вона підкреслила, що ця дискусія є важливою не лише для наукової спільноти, а й для всієї української діаспори, і подякувала Міжнародному інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою за ініціативу та послідовну роботу у сфері дослідження міграційних процесів.

Як зазначила **Ірина Ключковська**, директорка МІОКу, вибір тематики конференції та реалізованого дослідження був зумовлений кількома факторами: саме Балтійські країни Литва, Латвія та Естонія – надійний щит України впродовж трьох років російсько-української війни. Незважаючи на обмежені ресурси, саме вони надали нашій країні військової допомоги, яка складає 1,5–1,8 % їхнього річного ВВП. Це країни, що на тлі тривалого протистояння російській агресії поступово трансформували свою підтримку України як держави, що відстоює свій суверенітет, з екстреної допомоги – у продуману систему стратегічного партнерства. Це країни, які за відносними показниками кількості населення та кількості тимчасово переміщених осіб посідають чільні місця серед країн Європи. І там зараз витворюється модель співпраці наших воєнних мігрантів з органами влади країн, які їх прийняли, з місцевою громадою, їхнім громадянським суспільством, зокрема з українцями, які там жили і тепер співпрацюють із нашими втікачами від війни.

Очільниця МІОКу висловила переконання, що досвід, отриманий у результаті дослідження «Громадотворення українців Естонії», буде корисним не лише для Естонії чи для держав Балтії, але й для багатьох країн, які прийняли наших громадян, оскільки вони зможуть побачити й проаналізувати і певні моделі співпраці, і деякі проблеми та конфлікти.

Ще однією причиною дослідження, як наголосила **Ірина Ключковська**, є певні зміни в політиці нашої держави: якщо раніше МІОК був унікальною інституцією, яка опікувалася проблемами української діаспори, а держава не надто хотіла чути про ці проблеми, – то тепер ми бачимо таку позитивну тенденцію як законопроект про множинне громадянство – те, чого добивалися упродовж багатьох років, а також створено Міністерство національної єдності, створена агенція, тобто є сигнали про позитивні зміни. І для того, щоб правильно вибудовувалася стратегія співпраці нашої держави з тими, хто є за кордоном, – особливо в час, коли фіксується приблизно однакова кількість тих, хто перебуває в Україні, і людей, які виїхали, – в основу нормативно-правових актів, стратегії, які будуть розроблятися, мають лягти наукові обґрунтування, щоб це були не домисли, а результати досліджень, які показують і спроможності, самих громад, і проблеми цих громад, і їхню силу для адвокації українських питань за кордоном.

Важливою частиною заходу стала презентація дослідження «Громадотворення українців Естонії», яке здійснили працівники МІОКу в партнерстві з **Асоціацією українських організацій в Естонії**.

Результати презентували:

– **Ольга Долінська**, провідна соціологиня МІОКу, яка ознайомила присутніх із метою наукової розвідки; дослідницькими стратегіями кількісної та якісної методології, що застосовувалися під час збору даних; категоріями респондентів, які брали участь в інтерв'ю; передумовами виникнення української діаспори в Естонії; організаційною структурою та напрямками діяльності українських діаспорних організацій; їхньою співпрацею з іншими структурами; труднощами функціонування та впливом повномасштабної війни на їхню діяльність;

– **Оксана П'ятковська**, к. е. н., заступниця директора МІОКу, Стипендіатка VUIAS, висвітлила специфіку громадського активізму українських вимушених мігрантів і як вони зараз становлять складову громадотворення в Естонії;

– **Володимир Гнатюк**, PhD, науковий співробітник МІОКу, розповів про інституціоналізацію вимушених мігрантів та візію майбутнього – якими, на думку авторів дослідження, є шляхи розвитку української громади в Естонії.

Ірина Ключковська підсумувала:

Актуальність теми зумовлена появою з початком повномасштабної війни росії проти України нового феномену – тимчасово переміщених осіб – утікачів від війни. Акцентом наукової розвідки став аналіз соціальної адаптації нових мігрантів у суспільство країн-реципієнтів, взаємодії з «давніми» громадами, питання їхнього громадського активізму, а також їхнього майбутнього.

У зв'язку з цим, директорка МІОКу поінформувала, що результати дослідження будуть передані до МЗС України, яке зараз працює над Стратегією співробітництва із закордонними українцями і ставить великий акцент на збереженні їхньої національної totoжності.

Для реалізації цієї мети дуже важливою є єдність українців за межами України, тому треба шукати шляхи до

збереження взаєморозуміння, налагодження комунікації та спільних дій між громадами. **Ірина Ключковська** озвучила рекомендації, напрацьовані для Міністерства національної єдності, Посольства України в Естонській Республіці та МЗС України:

- розглянути можливість створення при Посольстві Координаційної ради українських громадських організацій як фактору консолідації, платформи для діалогу;

- удосконалити механізми комунікації з громадянами України, які потребують допомоги;

- ініціювати спільні міжорганізаційні проекти, що сприяють об'єднанню;

- запровадити програми інституційної підтримки українських ГО;

- організовувати фасилітовані діалоги між представниками діаспори та нових ГО;

- укласти етичний кодекс взаємодії між ГО, заклавши в нього принципи взаємоповаги та прозорості, адже це визначає імідж як самих організацій, так і України загалом;

- активізувати забезпечення інформаційного супроводу українських громад в Естонії.

Від Посольства України в Естонській Республіці в обговоренні результатів дослідження взяв участь **Олександр Кушнір**, який поінформував про всебічну дієву допомогу, яку Естонія надавала тимчасово переміщеним особам від початку широкомасштабної війни росії проти України. Він розповів, що, окрім двох «давніх» парасолькових організацій, з'явилися нові, дуже активні, створені представниками останньої хвилі ТПО. На сьогодні цим новим організаціям потрібна допомога в інтеграції в місцеві громади, задоволення їхніх соціальних потреб, проте Посольство своїм завданням вважає збереження національної ідентичності українських мігрантів для їхнього успішного повернення на Батьківщину після завершення війни. Дипломат високо оцінив рекомендації, напрацьовані на основі дослідження, і попросив надіслати їх на адресу Посольства.

Привітати учасників заходу приїхав **Богдан Райчинець**, Голова Європейського Конгресу Українців, який здійснює величезну волонтерську роботу і в рамках якої прибув в Україну. Він привітав учасників конференції і відрекомендував своїх колег – **Матея Кепку**, представника українсько-чеської зв'язкової організації, яка опікується українськими дітьми й організовує їхній відпочинок за кордоном, та **Якуба Ландовського**, голову Aspen Institute Central Europe, колишнього Посла Чеської Республіки до НАТО, які надають дієву допомогу українцям у цей час важких випробувань.

У межах конференції відбулася також панельна дискусія, яка фокусувалася на діалозі та обміні думками для глибшого розуміння проблем українських воєнних мігрантів в Естонії, Латвії та Литві в контексті нового громадотворення, їхнього взаємозв'язку із «давньою» громадою та залученості до адвокації українських питань у країнах проживання.

Панелістами виступили:

- **Віктор Чернишук**, керівник Українського дому у Вільнюсі, який повністю підтримував напрацьовані рекомендації

для консолідації українських громад за кордоном, зокрема концепцію створення етичного кодексу, який має стати основою їхньої діяльності. Гість розповів про цікаві новаторські моделі активізму в Литві, якими є творчі та наукові українські хаби, а також про ініціативу Діани Науседи та Олени Зеленської з фандрейзингу під цікаві проекти;

- **Богдан Тимків**, Голова Правління Конфедерації «ВІЧЕ», Латвія,

який поінформував про діяльність організації, зокрема і в протидії т. зв. «руському міру». Він поділився проблемами самоідентифікації частини членів «давньої» української еміграції та необхідністю боротися з дезінформацією на всіх рівнях, завойовувати довіру, переконувати і працювати для добра України;

- **Вікторія Середа**, PhD, проф., Головна координаторка VUIAS;

- **Катерина Бондар**, PhD, Стипендіатка SCAS-VUIAS (Швеція), доцентка катедри психології Криворізького державного педагогічного університету;

- **Володимир Вахитов**, PhD, Директор інституту поведінкових досліджень American University Kyiv, Стипендіат VUIAS;

- **Володимир Паламар**, член Ради при Міністерстві культури Естонії з питань національних меншин, Голова правління Асоціації українських організацій в Естонії, голова крайової управи Співки української молоді в Естонії.

В обговоренні результатів дослідження також взяли участь:

- **Любов Янків-Вітковська**, доцентка НУ «Львівська політехніка», дружина Надзвичайного і Повноважного Посла України в Латвійській Республіці Мирона Янків (2003–2005);

- **Зоряна Ленів**, доцентка Прикарпатського університету, фахівчиня з інклюзії.

За матеріалами МІОКУ

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Рішенням Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення №1180 від 11.04.2024 р.
ідентифікатор медіа: R30-03788
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172
(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редакторка,
Плотніков Є. О., канд. пед. наук, доц.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.
Макет, верстка та коректура – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua
<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnoji-spiivpratsi-z-ukrajinskoju-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>